

LA INTERNACIONALITZACIÓ DE LA LITERATURA POPULAR CATALANA: LES TRADUCCIONS DE L'OBRA DE JOAN AMADES*

CARME ORIOL

(Universitat Rovira i Virgili)

1 INTRODUCCIÓ

Joan Amades (1890-1959) ha estat el folklorista català més prolífic i el que ha comptat amb un major reconeixement internacional. Així es desprèn, per exemple, del contingut del «Catàleg bibliogràfic de l'obra de Joan Amades», elaborat per Llorenç Prats, Albert Larroya, Jesús Polo i Cinta Pujol, i inclòs en el llibre *El món de Joan Amades*, publicat amb motiu del centenari del naixement del folklorista (Calvo et al. 1990).

D'acord amb les dades del catàleg, l'obra d'Amades comprèn 410 treballs, entre llibres, articles, col·laboracions periòdiques a la premsa i escrits inèdits. D'aquests treballs, n'hi ha un bon nombre que van ser publicats en editorials i en revistes de fora de Catalunya (en castellà, francès, italià, alemany i anglès), dels quals uns corresponen a traduccions de treballs publicats prèviament en català i, d'altres, a treballs publicats per primera vegada en llengües diferents del català.

Prenent com a punt de partida la informació continguda en l'esmentat catàleg, el present treball donarà compte de les obres d'Amades publicades en forma de llibre que han estat traduïdes del català a altres llengües, i en particular, analitzarà diversos aspectes relacionats amb la traducció d'un d'aquests llibres, *Contes catalans* (Amades 1957), que es va publicar en la col·lecció «Contes des cinq continents» dirigida pel folklorista francès Paul Delarue (1889-1956). Els aspectes analitzats tindran a veure, sobretot, amb els factors contextuals relacionats amb la traducció, com són: el procés de gestació de l'obra, el paper que hi va tenir el director de la col·lecció, i les relacions amb l'editor, Jean Paquie, entre d'altres.

* Aquest treball forma part de la investigació del Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana (GRILC), reconegut per la Generalitat de Catalunya (2009 SGR 644) i s'emmarca en el projecte d'I+D «La literatura popular catalana: protagonistes, actituds, realitzacions (FFI 2009-08202/FILO).

2 LES TRADUCCIONS

El «Catàleg bibliogràfic de l'obra de Joan Amades» (Prats et al. 1990) dóna informació bibliogràfica i de contingut d'un total de 162 llibres publicats pel folklorista català. D'aquests, n'hi ha cinc que contenen traduccions a altres llengües de materials en català aplegats per Joan Amades. Aquests llibres són els següents:

(1) 1925 *La Kataluna popolkanto* [La cançó popular catalana]. 29 p.

Conté cançons populars catalanes (amb notació musical) traduïdes a l'esperanto.

El llibre es va realitzar amb la col·laboració de l'esperantista català Jaume Grau Casas.

(2) 1944 *Catalan Puppetry* [Titelles catalanes]. 20 p.

Conté la traducció a l'anglès, feta per H. W. Tozer, d'una part de l'obra *Titelles i ombres xineses* (Amades 1933).

(3) 1957 *Contes catalans* [Rondalles catalanes]. 287 p.

Conté 25 rondalles catalanes traduïdes al francès per Soledad Estorach, amb la col·laboració de Michael Lequenne.

(4) 1968 *Märchen des Europäischen Völker* [Rondalles dels pobles d'Europa].

Conté rondalles de diversos autors, traduïdes a l'alemany. Entre elles n'hi ha dues d'Amades. Els editors són Karl Schulte Kemminghausen i Georg Hüllen.

(5) 1988 *L'origine des bêtes: petite cosmogonie catalane*. [L'origen dels animals: petita cosmogonia catalana]. 364 p.

Conté relats etiològics catalans referits als animals. La traducció dels relats al francès i la presentació del llibre són de Marlène Albert-Llorca.

A més d'aquests llibres referenciats en el catàleg bibliogràfic esmentat, hi ha altres traduccions de relats aplegats per Amades en els llibres següents.

(6) 1955 *Incarnat, Blanc et Or et autres contes méditerranéens* [*Incarnat, Blanc et Or* i altres rondalles mediterrànies]

Conté dues rondalles¹ procedents del llibre *Folklore de Catalunya I: Rondallística* (Amades 1950a) traduïdes al francès (en adaptació lliure) per Paul Delarue.

(7) 1961 *Spanische Märchen* [Rondalles espanyoles]. 327 p.

1. Les rondalles són: «L'oriolet» (Amades núm. 41) i «L'espigueta de mill» (Amades núm. 59).

Conté vuit rondalles² procedents del *Folklore de Catalunya I: Rondallística* (Amades 1950a) traduïdes a l'alemany. Els editors són Felix Karlinger i Harri Meier.

(8) 1989 *Katalanische Märchen*. [Rondalles catalanes]. 295 p.

Conté disset rondalles³ procedents del *Folklore de Catalunya I: Rondallística* (Amades 1950a) traduïdes a l'alemany per Johannes Pögl. Els editors són Felix Karlinger i Johannes Pögl.

(9) 1994 *Des étoiles aux plantes: petite cosmogonie catalane*. [De les estrelles a les plantes: petita cosmogonia catalana]. 317 p.

Conté relats etiològics catalans referits a les plantes. La traducció al francès dels relats i la presentació del llibre són de Marlène Albert-Llorca.

Els llibres que contenen materials aplegats o seleccionats per Amades són, per tant, nou i les llengües d'aquestes traduccions són: l'esperanto, l'anglès, el francès i l'alemany, amb un predomini de les traduccions franceses (4) i alemanyes (3) per sobre de les altres. D'aquestes traduccions, realitzades entre 1925 i 1994, el present treball se centrarà en la que va ser més important tant des del punt de vista científic com de projecte editorial: els *Contes catalans* (Amades 1957).

3 ELS CONTES CATALANS

El llibre *Contes catalans*, editat de forma molt acurada i amb il·lustracions del dibuixant barceloní Josep Bartolí i Guiu (1911-1995), consta de 25 rondalles que van ser traduïdes del català al francès per Soledad Estorach Esterri (1915-1993).⁴ Joan Amades, amb l'ajuda del director de l'edició, Paul Delarue, va fer la selecció dels textos i hi va aportar informació contextual referida als seus informants, mentre que el folklorista alemany Walter Anderson (1885-1962), sobre la base del treball iniciat per Delarue, va fer els comentaris catalogràfics i comparatius de les rondalles. Amades també va escriure la introducció i la bibliografia comentada del recull. El llibre es va acabar d'imprimir el 20 de maig de 1957 i va tenir una

2. Són els números: 50 (Amades núm. 175), 51 (Amades núm. 220), 53 (Amades núm. 168), 54 (Amades núm. 185), 55 (Amades núm. 173), 56 (Amades núm. 388), 59 (Amades núm. 78) i 61 (Amades núm. 397).

3. Són els números: 7 (Amades núm. 86), 9 (Amades núm. 85), 10 (Amades núm. 18) 13 (Amades núm. 66), 14 (Amades núm. 48), 20 (Amades núm. 318), 22 (Amades núm. 108), 23 (Amades núm. 317), 24 (Amades núm. 277), 25 (Amades núm. 239), 26 (Amades núm. 280), 27 (Amades núm. 326), 47 (Amades núm. 373), 48 (Amades núm. 392), 49 (Amades núm. 355), 50 (Amades núm. 360) i 51 (Amades núm. 384).

4. Els *Contes Catalans* va ser el seu primer treball com a traductora, un treball que va fer en col·laboració amb el seu marit, Michel Lequenne (1921-). Sobre el perfil biogràfic de Soledad Estorach, vegeu els diccionaris en línia: *Le Maitron, Dictionnaire Biographique. Mouvement ouvrier, mouvement social* <http://maitron-en-ligne.univ-paris1.fr/spip.php?page=articleCD&id_article=23866> [data de consulta: 8 de juny de 2012]; i Diccionari Biogràfic de Dones <http://www.dbd.cat/index.php?option=com_biografies&view=biografia&id=2036> [data de consulta: 8 de juny de 2012].

tirada de tres mil exemplars. Del llibre se'n va fer paral·lelament una edició de luxe d'uns pocs exemplars.

De les 25 rondalles de què consta el recull, 7 són primeres edicions, mentre que la resta són traduccions de rondalles publicades prèviament al *Folklore de Catalunya I: Rondallística* [Rondallística] (Amades 1950a). Les rondalles que es van publicar per primera vegada al llibre *Contes catalans* corresponen als següents números: 4. «Le chapeau du diable» [El barret del dimoni]; 9. «La gardeuse de porcs qui devint princesse» [La porquerola que va arribar a ser princesa]; 11. «La Coccinelle» [La Cucuruqueta]; 14. «La Princesse Doucemiel» [La princesa Dolçamel]; 25. «Histoires qui ne finissent pas» [Rondalles de mai acabar]: (1). «C'était un jour un chaton» [Una vegada hi havia un gat], (2). «C'était un jour un sergent» [Una vegada era un sargento], i (3). «La Vieillerouilledandivieille» [La Vella Ferraguella].

El llibre *Contes catalans* va ser un encàrrec del folklorista francès Paul Delarue a Joan Amades. A principis dels anys 50 del segle XX, Paul Delarue estava treballant en l'elaboració del catàleg del conte popular francès i havia iniciat alguns projectes editorials de difusió de rondalles. En aquest sentit, l'aparició de la *Rondallística* (Amades 1950a) va significar per a Delarue el descobriment d'un extens corpus de rondalles que el va impressionar molt gratament ja que significava disposar d'un abundant material que podia enriquir els estudis de tipus comparatiu. Aquest fet va propiciar que els dos folkloristes iniciessin una fructífera col·laboració epistolar que es va mantenir fins al 1956, any de la mort de Delarue.

L'edició dels *Contes catalans* s'emmarcava en el projecte de la col·lecció «Contes des Cinq Continents», una idea que va sorgir d'un amic de Delarue, el folklorista belga Maurice de Meyer,⁵ i que es va poder materialitzar gràcies al patrocini del Musée National des Arts et Traditions Populaires, a la implicació del director de l'editorial Érasme, Jean Paquie, i a la direcció científica de Paul Delarue. La col·lecció, encapçalada pel volum *Contes turcs* de Pertev Naili Boratav (1955) i seguida pels *Contes malgaches* de Jeanne de Longchamps (1955), va tenir com a volum tercer els *Contes catalans* de Joan Amades (1957).

La publicació del recull d'Amades va ser el resultat d'un llarg procés que ha quedat molt ben documentat a través de la correspondència que es conserva en el fons Amades del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana de la Generalitat de Catalunya (CPCPTC). Les cartes que fan referència a l'edició dels *Contes Catalans* són 48 i abasten el període comprès entre el 18 d'abril de 1952 i el 30 de novembre de 1957.

5. Carta de Paquie, datada el 19 de juliol de 1957.

En aquests més de cinc anys trobem, en primer lloc, la correspondència que Delarue va fer arribar a Amades, formada per 19 cartes trameses entre el 18 d'abril de 1952 i el 27 de febrer de 1956;⁶ i, en segon lloc, la que van mantenir Amades i Paquie entre el 17 de març de 1956 i el 30 de novembre de 1957, després de la mort de Delarue, formada per 17 cartes escrites per Paquie i 12 per Amades. Tot seguit, analitzarem el contingut d'aquesta correspondència.

3.1 La gestació dels *Contes catalans*: les cartes del folklorista Paul Delarue a Joan Amades

La primera carta que he pogut documentar entre Paul Delarue i Joan Amades està datada de 18 d'abril de 1952. En aquesta carta, Delarue preguntava a Amades si podria enviar-li dues versions espanyoles d'una rondalla classificada en el catàleg de Boggs (1930) amb el número *2225, que la seva deixeblla, la senyoreta Massignon, estava estudiant.⁷ A més, li deia que havia fullejat la seva bella obra *Folklore de Catalunya I: Rondallística* a casa de l'amic A. Van Gennep i que li havia plagut molt per la seva qualitat científica. A continuació, li deia que ell s'havia especialitzat en l'estudi de la literatura oral, i de la rondalla en particular, i que li era molt útil conèixer el folklore de Catalunya que tantes afinitats tenia amb el folklore francès, en particular amb la cançó popular i amb la rondalla.

Amades va proporcionar a Delarue la informació que li demanava i li va enviar, a més, els dos volums del *Folklore de Catalunya: la Rondallística* (Amades 1950a) i el *Cançoner* (Amades 1950b) ja que en una carta d'1 d'agost de 1952, Delarue li agraià vivament la tramesa i li manifestava la seva admiració per la riquesa de les rondalles i de les cançons de Catalunya.

A aquestes primeres cartes en van seguir d'altres en què els dos folkloristes es van anar intercanviant informació sobre els seus projectes, en particular els relacionats amb l'estudi de les rondalles. Així, el 29 de gener de 1954 Delarue va escriure a Amades per agrair-li, en primer lloc, que li hagués donat permís per utilitzar dues rondalles de la *Rondallística* (Amades 1950a):⁸ «L'oriolet»⁹ i «L'espigueta de mill»,¹⁰ per traduir-les i incor-

6. Malauradament, al CPCPTC, no es conserva còpia de les cartes que Amades va enviar a Delarue.

7. Delarue es refereix a la folklorista francesa Geneviève Massignon (1921-1966).

8. En una carta anterior (amb data probable de 30 de setembre de 1953, ja que el mes no es llegeix amb claredat), Delarue demanava permís a Amades per fer una traducció lliure i adaptada de la rondalla «L'oriolet» i incloure-la (amb indicació de la font d'origen) en el recull de «contes mediterrànens pour enfants» que li havia encomanat un editor. A més, li deia que coneixia altres versions de Tunísia, de Turquia, etc., però que la d'Amades era la més bonica i la més desenvolupada.

9. Amades (1950: 101-105).

10. Amades (1950: 146-147).

porar-les en un llibre de literatura infantil que estava preparant.¹¹ A continuació, Delarue li va parlar de la col·lecció «Contes merveilleux des provinces de France» que estava dirigint. I finalment, li va explicar la seva intenció de dirigir una col·lecció que duria per nom «Les contes des 5 parties du monde», en la qual el primer volum estaria dedicat a les rondalles turques i el segon a les irlandeses. En la carta, Delarue preguntava a Amades si podria preparar un recull de rondalles catalanes, que sortiria publicat el 1955, i que ells mateixos farien traduir.

Amades de seguida devia acceptar l'ofertament de Delarue perquè el 28 de març de 1954 aquest va escriure a Amades per dir-li que el projecte de la «Collection des Contes des cinq parties du monde (ou Contes de tous les peuples)» —el títol de la col·lecció encara no estava decidit— anava endavant i que ja havia trobat una traductora per als *Contes catalans*: una persona originària de Catalunya, que coneixia molt bé la llengua i que, després dels seus estudis universitaris, havia anat a viure a París. Delarue deia que li havia donat a traduir, a manera de prova, el n. 140 de la *Rondallística*, «El rei Macip», que se n'havia sortit prou bé, i que, en aquest moment, estava traduint el n. 141, «El geperut i la Marieta».¹² A continuació, Delarue exposava a Amades dos aspectes referits a la publicació. En primer lloc li deia que se'n faria una sola edició (i no dues, una de divulgativa i una altra d'anotada, com en la col·lecció «Contes merveilleux des provinces de France») i que aquesta edició contindria unes notes d'interès folklòric que faria el mateix Delarue. En segon lloc, li explicava quin seria l'ordre de publicació dels volums: el primer estaria dedicat a les rondalles turques, del qual ja tenia el manuscrit; mentre que el segon i el tercer serien els dedicats a les rondalles irlandeses i a les catalanes. Tanmateix, aquest ordre estaria en funció del llibre que s'acabés abans. El següent volum seria el de les rondalles de Madagascar (del qual ja havia rebut el manuscrit); a continuació, seguirien els de Cambodja, Flandes, Alemanya, Canadà, Japó, Corea, el dels zíngars, etc.

Com veiem, el projecte editorial era força ambiciós, ja que preveia un bon ritme de publicacions. I, en aquest projecte, els *Contes catalans* ocupaven un lloc destacat, ja que s'havia previst que constituïssin el segon o el tercer volum de la col·lecció.

En la següent carta, datada el 8 d'abril de 1954, Delarue hi incloïa una primera llista de rondalles seleccionades. Es tractava dels següents números de la *Rondallística* (Amades 1950a): n. 4 «La Ventafocs», n. 9 «El gegant de 3 caps», n. 12 «La sang-i-neu», n. 32 «El pare Janàs», n. 39 «El nen

11. El llibre es va publicar amb el títol *Incarnat, Blanc et Or et autres contes méditerranéens* (Delarue 1955).

12. Aquestes dues rondalles es van incloure en el llibre *Contes catalans* (Amades 1957).

Joan que tenia un gep darrera i un gep davant», n. 48 «La princesa Geperuda» i n. 51 «La Margarideta».¹³ Delarue, que va prendre el compromís d'ampliar la tria de rondalles més endavant, va demanar a Amades que, si podia, li enviés rondalles inèdites, que tinguessin un valor estètic, per tal que el recull aportés documents que fossin nous per als especialistes.

Dos mesos més tard, el 9 de juny de 1954, Delarue va enviar a Amades una nova llista de rondalles seleccionades que ampliava l'anterior amb els següents números i títols: n. 76 «En Joan gep», n. 84 «El Tretzè», n. 22 «El rei Franquet, de set pams d'orelles, que podia dormir dret», n. 94 «El brui-xot dels set dits», n. 100 «La filla del Sol i de la Lluna», n. 109 «En Peret de l'anell daurat», i n. 126 «Els tres pensaments».¹⁴ A més, de les rondalles inèdites que en el decurs d'aquest dos mesos Amades li havia enviat, Delarue li deia que havia triat les següents: «La cucuruqueta», «La porquerola que va arribar a princesa», i «La princesa Dolçamel».¹⁵ En aquesta mateixa carta, Delarue li demanava que preparés una introducció d'unes 8 a 10 pàgines per encapçalar el recull i, finalment, li comentava que l'editor havia contactat amb un artista català per tal que fes les il·lustracions del volum.

En una extensa carta de Delarue, datada el 7 de setembre de 1954, descriu amb detall el programa de publicacions i l'orientació d'aquesta col·lecció que pretenia ser d'alta divulgació científica. Delarue explicava a Amades que l'editor tenia previst de publicar dos volums per any, de manera que els llibres de les rondalles de Turquia i de Madagascar (ja enllestits) sortirien l'octubre de 1954 i el seu i el de les rondalles de Cambodja durant la primera meitat de 1955. Veiem, per tant, que hi va haver un petit canvi respecte a la previsió inicial i que les rondalles irlandeses (que havien de ser el segon o tercer volum de la col·lecció) haurien quedat per a més endavant.

En aquesta carta, Delarue indicava a Amades el tipus d'informació que havia d'incloure a la introducció del recull. Li deia que havia de descriure l'entorn geogràfic i humà explorat, les circumstàncies de l'enquesta realitzada i la riquesa dels documents recollits. També li deia que parlés dels informants que li havien explicat les rondalles, que fes un retrat (o més d'un) d'un bon narrador (si és que n'havia conegut algun), amb el seu repertori, la forma de narrar, les fórmules utilitzades i els procediments preferits. Li remarcava que no comparés les rondalles amb les d'altres països, ja que d'aquesta part, que tindria de 6 a 8 pàgines i aniria al final del volum, se n'ocuparia ell mateix. En darrer lloc, Delarue suggeria a Amades

13. Totes aquestes rondalles es van incloure en el llibre *Contes catalans* (Amades 1957).

14. Totes aquestes rondalles, excepte els números 76 i 22, es van incloure en el llibre *Contes catalans* (Amades 1957).

15. Les tres rondalles es van incloure en el llibre *Contes catalans* (Amades 1957).

d'incloure en el recull una bibliografia sobre els llibres de rondalles publicats a Catalunya amb un breu comentari crític sobre el seu contingut.

La següent carta, datada el 3 de novembre de 1954, comença a marcar un punt d'inflexió en el que seria el desenvolupament dels terminis fixats per a l'edició dels llibres de rondalles de la col·lecció. En aquesta carta, Delarue explicava a Amades que acabava de patir una seriosa malaltia: una crisi cardíaca que l'havia tingut durant dues setmanes al llit. Aquesta malaltia de Delarue alentiria de forma inevitable el procés d'edició i afectaria, com veurem, la continuïtat de la publicació.

Les cartes que Delarue va enviar a Amades durant l'any 1955¹⁶ feien referència al procés d'edició, que avançava a bon ritme. En aquestes cartes, Delarue comentava l'encert d'haver triat com a il·lustrador del recull el dibuixant català Josep Bartolí, que estava fent un bon treball. També parlava de la bona tasca feta per la traductora. En relació al contingut del llibre, Delarue demanava a Amades que seleccionés algunes rondalles facioses i unes altres d'animals per completar el corpus i també que li enviés la introducció i algunes notes que havien d'acompanyar les rondalles. Finalment, quedaven pendents les notes comparatives que havia de fer Delarue i que aquest preveia realitzar durant les vacances d'estiu.

A principis de 1956, Delarue va escriure una carta amb data de 27 de febrer en què deia a Amades que el seu llibre ja estava gairebé llest i que li agradaria que es publicués, com a molt tard, al mes de juny. A continuació, li parlava del seu delicat estat de salut i li deia que, per això, no podria assistir al congrés internacional de folklore d'Arnhem que se celebraria en el mes de setembre i on li hauria agradat retrobar els seus amics especialistes en l'estudi de la rondalla: Thompson, Christiansen, Ranke, etc. En relació als dos primers volums de la col·lecció «Contes des cinq continents», li deia que n'havien aparegut ressenyes en revistes folklòriques estrangeres.¹⁷

3.2 La gestació dels Contes catalans: la correspondència entre l'editor Jean Paquie i Joan Amades

El delicat estat de salut de Paul Delarue a què ell mateix feia referència en la carta anterior, la darrera que va escriure a Amades, devia ser la causa que, al cap d'uns quinze dies, el director de les edicions Érasme, Jean Paquie, escrivís una carta a Amades, prenent des d'aquest moment el relleu de Delarue. En aquesta primera carta de Paquie a Amades, datada el 17 de

16. Es tracta de cinc cartes datades el 8 i el 24 de gener, el 20 d'abril, el 5 de juliol i el 18 de novembre de 1955.

17. Els volums dedicats a les rondalles turques i a les de Madagascar es van publicar, tal com estava previst, el 1955.

març de 1956, l'editor li preguntava sobre el significat d'alguns mots, de cara a facilitar les tasques de traducció; li demanava aclariments sobre algunes notes referides als informants;¹⁸ li feia preguntes sobre la bibliografia; abordava el tema de la delimitació final del conjunt del corpus de rondalles, etc.

En la carta següent, datada el 10 d'octubre de 1956, l'editor donava a Amades la notícia de la mort de Delarue. En aquesta carta, li deia que la traducció dels textos estava gairebé acabada, però que no hi havia ningú que es pogués encarregar de fer les notes folklòriques. Paquie demanava a Amades si li seria possible de donar per a cadascuna de les rondalles el número de classificació Aarne / Thompson (1928) i remarcava que es tractava d'un treball indispensable que Delarue no havia pogut realitzar. En postdata, l'editor deia que faria tot el possible perquè el recull aparegués al Nadal de 1956.

En una carta d'11 d'octubre de 1956 (que es va creuar amb la de Paquie), Amades deia a l'editor que acabava de conèixer la notícia de la mort de Delarue)¹⁹ i, a continuació, s'interessava per l'estat d'edició del llibre.

En les cartes següents escrites durant l'any 1956, van continuar les preguntes i els comentaris de l'editor sobre aspectes concrets de la traducció i de la publicació, així com les respostes d'Amades sobre aquestes qüestions. En certa manera, aquestes cartes mostren com es tornen a reprendre alguns temes i com l'editor ha de mirar d'obtenir la informació que li manca, bé preguntant-ho a Amades o bé mirant de localitzar-la entre la documentació que Delarue tenia al despatx de casa.²⁰

La mort de Delarue va afectar, sens dubte, el termini previst per a la publicació, que es va endarrerir, tot i els esforços dedicats a enllestir els aspectes pendents, entre els quals el de l'elaboració de les notes comparatives de les rondalles. L'editor, Jean Paquie, havia demanat a Amades la seva col·laboració per incloure el número de catalogació de les rondalles, d'acord amb el sistema Aarne / Thompson, per tal de suplir, d'alguna manera, la part que no havia pogut preparar Paul Delarue. I Amades va contactar amb la persona més adequada per fer-ho: el folklorista alemany Walter Anderson, que havia publicat la catalogació de les rondalles incloses en el volum *Rondallística* (Amades 1950a; Anderson 1954).

Entre el 18 d'octubre i el 16 de novembre de 1956, Amades i Paquie es van intercanviar cartes que posen de manifest la celeritat amb què Ander-

18. «Manques dans les contes» (annex a la carta de Paquie de 13 de març de 1956).

19. És possible que Amades conegués la notícia a través de la viuda de Delarue, ja que Amades havia escrit una carta a Delarue, a finals de setembre, tal com es desprèn de la carta de Paquie a Amades de 10 d'octubre de 1956.

20. Carta que Paquie a Amades, datada el 17 d'octubre de 1956.

son va treballar (a partir de les notes que havia començat a escriure Delarue) perquè la part final del llibre, dedicada a les notes comparatives, pogués enllestir-se aviat.

En les següents cartes, escrites en els mesos de novembre i desembre, Amades i Paquie van acordar els darrers detalls referits a la publicació. Així, per exemple, davant de la consideració d'Amades sobre el fet que les «Rondalles de mai acabar» («Contes qui ne finissent pas») resultaven de mal comprendre un cop traduïdes,²¹ l'editor va suggerir-li de publicar-les en versió original amb la corresponent traducció al francès.²² I aquest és el criteri que efectivament es va adoptar.

Després d'unes quantes cartes més intercanviades entre l'editor i Amades, en què el primer explicava els retards que estava patint la publicació, finalment, l'11 de juliol de 1957, Amades va escriure a l'editor per dir-li que havia rebut el llibre i que l'havia sorprès ben agradablement per la seva bellesa.

La resta de cartes escrites entre el 19 de juliol i el 30 de novembre de 1957 fan referència a la tramesa dels exemplars que li corresponien a Amades així com a aspectes relatius a la difusió del llibre. En dues d'aquestes cartes, datades el 19 i el 22 de juliol respectivament, l'editor demanava a Amades si li voldria dedicar uns quaderns dels exemplars de luxe que li enviava adjunts i que eren per a la traductora, el seu col·laborador (Michel Lequenne), la secretària de les edicions Érasme, Maurice de Meyer, la vídua de Delarue i el mateix editor. La demanda va ser satisfeta per Amades i, amb la tramesa corresponent, es va posar fi al procés d'edició d'un llibre la vàlua del qual havia estat anticipada per Delarue amb les següents paraules: «L'ensemble de vos contes avec l'introduction et les commentaires fera un volume de qualité et de belle présentation scientifique et artistique».²³ Amb el volum d'Amades es va posar fi, també, a la col·lecció, ja que els següents volums anunciats no es van arribar a publicar.

4 CONCLUSIONS

Les traduccions dels materials aplegats per Joan Amades, del català a altres llengües, especialment, al francès i a l'alemany, han facilitat la divulgació i el reconeixement internacional de la literatura popular catalana, un reconeixement que ha estat possible, en bona part, gràcies als contactes que Amades va mantenir amb els folkloristes més importants del seu temps. En aquest context, la documentació analitzada en relació al procés d'edició del

21. Carta d'amades a Paquie, datada el 26 de novembre de 1956.

22. Carta de Paquie a Amades, datada el 5 de desembre de 1956.

23. Carta de Delarue a Amades, datada el 20 d'abril de 1955.

llibre *Contes catalans* (Amades 1957) ha aportat informació de primera mà sobre les circumstàncies que el van fer possible i sobre la configuració del contingut definitiu del recull.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AARNE, ANTTI / THOMPSON, STITH (1928): *Types of the Folktale*. Helsinki, Suomalainen Tiedeakatemia.
- AMADES, JOAN (1933): *Titelles i ombres xineses*. Biblioteca de Tradicions Populars, sèrie A, vol. 8. Barcelona, Imprenta la Neotípi.
- AMADES, JOAN (1944): *Catalan Puppetry*. Puppertes of America. Columbus, Ohio.
- AMADES, JOAN (1950a): *Folklore de Catalunya I: Rondallística (Rondalles-Tradicions-Llegendes)*. Barcelona, Selecta.
- AMADES, JOAN (1950b): *Folklore de Catalunya II: Cançoner*. Barcelona, Selecta.
- AMADES, JOAN (1957): *Contes catalans*. Contes des cinq continents. Paris, Érasme.
- AMADES, JOAN (1988): *L'origène des bêtes: petite cosmogonie catalane*. Carcassonne, GARAE/HESIODE. Traducció i presentació de Marlène Albert-Llorca.
- AMADES, JOAN (1994): *Des étoiles aux plantes: petite cosmogonie catalane*. Carcassonne, GARAE/HESIODE. [Toulouse: Presses Universitaires du Mirail 2003. Traducció i presentació de Marlène Albert-Llorca.]
- AMADES, JOAN / GRAU CASAS, JAUME (1925): *La Kataluna popolkanto*. Barcelona, Vinyals de Sarrià.
- ANDERSON, WALTER (1954): «Eine katalanische Märchensammlung». *Schweizerisches Archiv für Volkskunde* 50, p. 57-62.
- BOGGS, RALPH S. (1930): *Index of Spanish Folktales*. FFC 90. Helsinki, Suomalainen Tiedeakatemia.
- BORATAV, PERTEV NAILI (1955): *Contes turcs*. Contes des cinq continents. Paris, Érasme.
- CALVO, LLUÍS et al. (1990): *El món de Joan Amades*. Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- DELARUE, PAUL (ed.) (1955): *Incarnat, Blanc et Or et autres contes méditerranéens*. [Paris], Éditions Les Quatre Jéudis.
- KARLINGER, FELIX / MEIER, HARRI (ed.) (1961): *Spanische Märchen*. Die Märchen der Weltliteratur. Düsseldorf/Köln, Diederichs.
- KARLINGER, FELIX / PÖGL, JOHANNES (ed.) (1989): *Katalanische Märchen*. Die Märchen der Weltliteratur. München, Diederichs.
- LONGCHAMPS, JEANNE DE (1955): *Contes malgaches*. Contes des cinq continents. Paris, Érasme.
- PRATS, LLORENÇ et al. (1990): «Catàleg bibliogràfic de l'obra de Joan Amades». Dins: CALVO, LLUÍS et al. (1990): *El món de Joan Amades*. Barcelona, Generalitat de Catalunya, p. 193-246.
- SCHULTE-KEMMINGHAUSEN, KARL / HÜLLEN, GEORG (ed.) (1968): *Märchen der europäischen Völker*. Münster, Aschendorff.

